

تحلیلی بر مطالعه شکل شهر اسلامی*

محمد مسعود^۱، احسان بابائی سالانقوج^۲

^۱ دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان

^۲ دانشجوی دکتری شهرسازی اسلامی، دانشگاه هنر اصفهان

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۹/۰۵

چکیده

مطالعه شکل شهر اسلامی در تقاطع نظام‌های علمی گوناگون قرار گرفته است. گرچه گستردگی پژوهشگران به افزایش درک ما از پیچیدگی‌های شکل شهرهای اسلامی کمک کرده، اما در عین حال سنت‌ها، اهداف تحقیقاتی و نظام‌های علمی مختلف باعث بروز اغتشاش‌ها و سردرگمی‌هایی در این عرصه شده است. نوشتار حاضر در پی شناسایی، دسته‌بندی و تفسیر، یا نکاشت، پژوهشگران اصلی در حوزه مطالعه شکل شهر اسلامی است. مدل انتخابی و مورد استفاده در این تحقیق، مدل گائیر و جیلیلاند است که در سال ۲۰۰۶ ارائه کرده‌اند. بدین منظور یک پیمایش دو سطحی از رویکردهای متداول در این عرصه ارائه شده است. بر این اساس در سطح نخست مطالعات بر اساس هدف اکتشافی آن‌ها به دو دسته شناختی که در پی فراهم آوردن تعریف یا توسعه چارچوبی تبیینی هستند، و هنجاری که هدف آن‌ها تعیین کیفیاتی است که بر پایه آن‌ها شهر باید در آینده ساخته شود، تقسیم شده‌اند، سپس یک تمایز ثانوی بین رویکرد درون‌نگر که شکل شهر را به عنوان نظامی نسبتاً مستقل می‌پندارد و رویکرد برون‌نگر که شکل شهر را به عنوان متغیر وابسته یا محصول فرعی عوامل خارجی تلقی می‌نماید برقرار شده است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که به رغم فراوانی پژوهش‌های انجام شده در باب شکل شهر اسلامی، بیش تر این مطالعات سعی در تبیین و توضیح شکل شهر داشته‌اند و کمبود مطالعات مربوط به باید‌ها و الزامات برنامه‌ریزی و طراحی شهر بر اساس اصول اسلامی مشهود است.

واژگان کلیدی: اسلام، شکل شهر، شکل شهر اسلامی، شهر اسلامی.

An Analysis of the Study of Islamic Urban Form

Mohammad Masoud

Associate Prof., Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Iran

Ehsan Babaei Salanghooch

PhD Student in Islamic Urbanism, Art University of Isfahan, Iran

Abstract:

The study of Islamic urban form has been placed at the junction of various disciplines. Although the vastness of researches has contributed to our understanding of the complexities of Islamic urban form, the conventions and research objectives of different disciplines have led to confusion and bewilderment in this field. The present study attempts to identify, classify and interpret, or map the main researchers in the study of Islamic urban forms. The model selected and used for this research is the one presented by Gauthier and Gilliland in 2006. For this purpose, a two-layer survey of current approaches in this field has been presented. Accordingly, at the first level, the studies have been divided into cognitive and normative categories according to their heuristic purpose. Cognitive studies are those primarily aiming at providing definitions and/or developing an explanatory framework, whereas normative studies aim at determining qualities based on which the city should be planned or built in the future. Then a secondary distinction is drawn between the internalist approach (which considers the urban form a relatively independent system) and the externalist approach (in which urban form stands as a passive product of various external determinants). The results of the study demonstrate that although many studies have been done on Islamic urban forms, most of them have merely attempted to determine and explain urban forms and therefore a scarcity of studies on the musts and necessities of planning and designing forms based on Islamic principles is quite manifest.

Keywords: Islam, Islamic city, Islamic urban form, urban form.

۱. بنه‌ولو، لئوناردو (۱۳۸۹)، *تاریخ معماری مدرن*، ترجمه علی محمد سادات افسری، مرکز نشر دانشگاهی، تهران.
 ۲. رایپورت، آموس (۱۳۹۱)، *معنی محیط ساخته شده*؛ رویکردی در ارتباط غیرکلامی، ترجمه فرح حبیب، انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران، تهران.
 ۳. لینچ، کوین (۱۳۸۴)، *تئوری شکل شهر*، ترجمه حسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
 ۴. لینچ، کوین (۱۳۸۵)، *سیمای شهر*، ترجمه منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
5. Abu-Lughod, J. (1987), "The Islamic City-his-toric myth, Islamic Essence, And Con-temporary Relevance", *Int. J. Middle East Stud.* 19, 155-176.
 6. Ahmad, B. (1995), "Urbanization and Urban Development in the Muslim World: From the Islamic City Model to Megacities", *GeoJournal*, 37(1), 113-123.
 7. Al Kodmany, K. (1999), "Residential visual privacy: Traditional and modern architecture and urban design", *Journal of Urban Design*, 4(3), 283-311.
 8. Al Sayyad, N. (1991), *Cities and Caliphs: On the Genesis of Arab Muslim Urbanism* Greenwood Press, New York.
 9. Al Sayyad, N, & Tureli, L. (2009), "Islamic Urbanism", *International Encyclopedia of Human Geography*, Kitchin, R.& Thrift, N. (Eds.), Oxford: Elsevier.598-606.
 10. AlSayyad, N. (1996), "The Study of Islamic Urbanism An Historiographic Essay", *Built Environment*, 22(2), 91-97.
 11. Audirac, I. (2002), "Information Technology and Urban Form", *Journal of Planning Literature*, 17(2), 212-226
 12. Celik, Z. (1997). *Urban Forms and Colonial Confrontations: Algiers Under French Rule*, University of California Press, Berkeley.
 13. Ceron Castano, I, & Wadley, D. (2012), "Conceptualization and System Design in the Monitoring of Urban Form", *Planning Practice & Research*, 27(5), 295-511.
 14. Chowdhury, T. A.; Scott, D. M., & Kanaroglou, P. S. (2012), "Urban Form and Commuting Efficiency: A Comparative Analysis across Time and Space", *Urban Studies*, 50(1), 191-207.
 15. Darin, M. (1998), "The study of urban form in France", *Urban Morphology*, 2(2), 63-76.
 16. Eickelman, D. (1974), "IS THERE AN ISLAMIC CITY? THE MAKING OF A QUARTER IN A MOROCCAN TOWN", *International Journal of Middle East Studies*, 5(3), 274-294.
 17. Farkisch, H; Che-Ani, AI; Ahmadi, V, & Surat, M. (2012), *Sense of Territoriality and Revitalization of Neighborhood Centers in Boshrooyeh City*.
 18. Gaube, H. (1979), *Iranian Cities*, New York Univ Press, New York.
 19. Gauthier, P, & Gilliland, J. (2006), "Mapping urban morphology: a classification scheme for interpreting contributions to the study of urban form", *Urban Morphology*, 10.1, 41-50.
 20. Germeaad, P. W. (1993), "Islamic traditions and contemporary open space design in Arab-Muslim settlements in the Middle East", *Landscape and urban planning*, 23(2), 97-106.
 21. Gerosa, P. G. (1999), "The philosophical foundations of urban morphology", *Urban Morphology*, 3.1, 44-45.
 22. Gharib, R. Y. (2011), "Revitalizing Historic Cairo: Three Decades of Policy Failure", *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 5(3).
 23. Gilliland, J, & Gauthier, P. (2006), "The study of urban form in Canada", *Urban Morphology*, 10.1, 51-66.
 24. Hakim, B. (1986), "Dar Al-Islam Village Abiquouiu, New Mexico Guidelines for Building Design Decisions Affecting Proximate Neighbors", *Review College of Environmental Design, Dhahran, Saudi Arabia*, 86(11-28).
 25. Hakim, B. (1991), "Urban design in traditional islamic culture Recycling its successes", *CITIES*, 8(4), 274-277.
 26. Hofmeister, B. (2004), *The study of urban form in Germany*, "Urban Morphology", 8(1), 3-12.
 27. Inalcik, H. (1990). *Istanbul: An Islamic City*. *Journal of Islamic Studies*, 1, 1-23.
 28. Khalaf, R. W. (2012), *Traditional vs modern Arabian morphologies*. "Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development", 2(1), 27-43.
 29. Kim, K. (2012). *The study of urban form in South Korea*, "Urban Morphology", 16(2), 149.
 30. Klosterman, R.E. (1983), *Fact and Value in Planning*, "Journal of the American Planning Association", 69(4), 216-225.
 31. Knight, A, & Turnbull, N. (2008), *Epistemology*, In A. Knight & L. Rddock (Eds), *Advanced Research Methods in the Built Environment* (pp.64-74) Oxford: Wiley-Blackwell.
 32. Kubat, A. (2010), *The study of urban form in Turkey*, "Urban Morphology", 14(1), 31-48.
 33. Lapidus, I. (1984), *MUSLIM CITIES IN THE LATER MIDDLE AGES* Cambridge University Press, United States of America.
 34. Larkham, P. J. (2006), "The study of urban form in Great Britain", *Urban Morphology*, 10(2), 117.
 35. Levy, A. (2005), "New orientations in urban morphology", *Urban Morphology*, 9.1, 50-53.
 36. Neglia, G. A. (2008), "SOME HISTORIOGRAPHICAL NOTES ON THE ISLAMIC CITY WITH PARTICULAR REFERENCE TO THE VISUAL REPRESENTATION OF THE BUILT CITY", *The City in the Islamic World*, Jayyusi, S.K.; Holod, R.; Petruccioli, A.; & Raymond, A (Ed.), 3-46: Brill.

37. Petruccioli, Attilio. (2002), "New Methods of Urban Fabric of the Islamicized Mediterranean", *Built Environmen*, 28(3), 202-216.
38. Rahnama, M.R.& Bidkhor, A. (2013), *USAGE OF SPACE SYNTAX METHODOLOGY IN URBAN PLANNING AND DESIGN: CASE OF MASHHAD, IRAN*.
39. Rapaport, A. (2001), "Theory, culture and housing", *Housing, Theory and Society*, 17, 145-165.
40. Raymond, A. (1994), "Islamic city, Arab city: orientalist myths and recent views", *British Journal of Middle Eastern Studies*, 21(1), 3-18.
doi: 10.1080/13530199408705589
41. Saggaf, A. (1987), *The Middle East City*. New York Paragon House.
42. Tezer, A.; Yigiter, R.; kormaz, K.& Gunay, Z. (2008), *istanbul project istanbul historical peninsula conservation study*, Faculty of Architecture, Istanbul Technical University, Istanbul.
43. Vance, J. (1990), *The Continuing City: Urban Morphology in Western Civilization* Johns Hopkins University Press, Baltimore.